EEN STAAT IN DEN STAAT

DOOR

L. JUNKER

(Slot)

Na de afschaffing van de slavernij heeft het Gouvernement van Suriname zich slechts weinig om de boschnegers bekommerd. Wel was te Paramaribo een ambtenaar aangewezen die heette het toezicht uit te oefenen, werkelijk inzicht echter in de ware toestanden die in het boschland heerschen was na de opheffing der betrekking van posthouders zoek.

Het is de gouvernemeur Staal (1916—1920) geweest die zich voor het eerst weder met de boschnegers bemoeide en in de regeling van beheer bij den stam der Aucaners heeft ingegrepen¹⁾. Bij dezen stam werd weder een posthouder benoemd, doch de geheele instelling van gezag is, doordat de benoemde posthouder niet den gewenschten invloed kon verkrijgen, op eene mislukking uitgelopen. In 1921 bijv., toen de boschnegers-vrachtvaarders op de Marowijne in werkstaking kwamen, moest om de aangelegenheid in orde te brengen de posthouder geheel uitgeschakeld worden. In 1924 weigerden de boschnegers zelfs den posthouder in hun gebied toe te laten; met de hulp van creolen moest hij toen naar zijn standplaats vertrekken. Twee jaren later werd de betrekking van posthouder bij de Aucaners weder opgeheven. Op Granmanstaal-kondre, de standplaats van den posthouder aan de Tapanahony, richtte de Moravische Broedergemeente een zendingspost op die tot nu toe evenmin een succes is geworden. De boschnegers zien nu eenmaal in iedere poging hen met de westersche be-

¹⁾ Zie „De West-Indische Gids” van Mei 1922, 4^e jg. blz. 48—52.

schaving gelukkig te maken een aanranding van hunne onafhankelijkheid.

Gedurende de bestuursperiode van den gouverneur Baron van Heemstra werd eveneens bij de Saramaccanen ingegrepen. Dit ingrijpen heeft echter meer om redenen van economischen aard plaats gehad. In het begin van het jaar 1923 drongen weer eens geruchten van een hongersnood die onder de boschnegers aan de Boven Suriname zoude heerschen tot Paramaribo door. Tegelijkertijd kwamen de verzoeken van een aantal hoofden dezer negers in om verstrekking van levensmiddelen. De voorganger van dezen Gouverneur had in 1918 op het dringend verzoek van de Zending onder gelijke omstandigheden voor ongeveer f 25.000 rijst aan de boschnegers verstrekt ¹⁾. Zoo humaan deze daad is geweest zoo verkeerd was zij. De boschnegers bewonen een vruchtbaar land. Rijst, aardnoten, bananen, cassave en andere aardvruchten kunnen, wanneer slechts eenige zorg voor het plantklaar maken van het land en aan het planten besteed wordt, overvloedige oogsten opleveren. De zorgeloosheid der boschnegers kent echter geen grenzen. Slechte arbeidsindeeling bij bijna altijd regelmatig invallende seizoenen en vooral de zoogenaamde foeka ²⁾ van socialen en psychischen aard zijn de oorzaken van noodtoestanden.

De dood van het groot opperhoofd Jankosoe bijv. kan hier als bewijs dienen. De psychische omstandigheden, wier beschrijving hier te ver zoude voeren, brachten met zich mede, dat Jankosoe eerst ongeveer zestig dagen na zijn overlijden werd begraven. Zijn lijk werd ongetelde

¹⁾ Zie „De West-Indische Gids” van Mei 1922, 4^e jg. blz. 42—47.

²⁾ foeka = nood of noodtoestand. Ziekte en dood is foeka in den zin zooals hier bedoeld wordt. Is een dorpsgenoot ernstig ziek dan is dit een aangelegenheid van de geheele dorps- of clangemeenschap. De voorouders moeten dagelijks worden aangeropen, fetischen worden vernieuwd of versterkt, dikwijls wordt de zieke naar een ander dorp vervoerd, waar een specialist der betreffende ziekte woont. Niemand gaat aan den arbeid. De dood van een individu kan voor weken allen arbeid stop zetten. Vallen dergelijke gebeurtenissen nu in den tijd van plantgereedmaken van den grond of in den tijd van planten dan beteekent dit voor geheele gemeenschappen in het daarop volgende jaar gebrek aan voedsel.

malen opgenomen en ondervraagd omtrent de opvolging. Gedurende den eersten tijd verklaarde de doode dat het hem onverschillig was wie hem zoude opvolgen. De negers van de Pikienrio wilden echter in het bezit der waardigheid blijven, daarom al het gedoe met het cadaver van den Granman. Het bestuur der kolonie is omtrent deze gebeurtenissen ingelicht; afgewacht moet worden of de sluwe negers hun zin krijgen en den neger, uit de Pikienrio, dien de doode ten slotte aangewezen heeft, door het bestuur benoemd krijgen.

Schrijver van dit artikel hield zich tot in het midden van Februari met eenige Amerikanen, die klankfilmopnamen hebben gemaakt, in het boschnegergebied op.

Dagelijks keerden de vrouwen, die in hoofdzaak het planten verrichten, van de gronden, die meestal uren loopens van de woonplaatsen verwijderd liggen naar dezen terug. Gedurende normale tijden blijven de gezinnen gedurende den planttijd op de kostakkers wonen. Bij ondervraging naar de redenen van deze abnormale wijze van planten, welke voor de voedselvoorziening van zeer nadeeligen invloed kon worden, klonk steeds als antwoord: De Granman is nog niet begraven; het gebruik wil dat zoolang dit niet geschied is wij op de woonplaatsen moeten vertoeven.

Na deze toelichtende uitweiding omtrent de omstandigheden die Baron van Heemstra noopten in te grijpen en het hoofd der Saramaccanen ter verantwoording te roepen, keeren wij tot het eigenlijke onderwerp terug.

Toen deze het bestuur in Mei 1921 aanvaardde was van de rijtschuld der boschnegers, die in 1919 met bekap vierkant hout zoude worden afgelost, zoo goed als niets terugbetaald. Aan tegemoetkoming door verstrekking van voedingsmiddelen wilde de gouverneur daarom niet denken, afgezien daarvan nog dat deze bewindsman dergelijke hulp in een land waar met geringe inspanning voedsel kan worden verkregen, als onopvoedkundig, uit den booze beschouwde. Teneinde echter op de hoogte van den toestand te komen werd aan schrijver van dit artikel opgedragen het geheele door de Saramaccanen

bewoonde gebied te bezoeken en aan de Pikienrio met het groot opperhoofd de maatregelen die getroffen moesten worden om voortaan voedselschaarschte te voorkomen, te bespreken.

De toestand was inderdaad ernstig. Op de meeste dorpen leefde men sedert maanden uitsluitend van palmvruchten.

Met Jankosoe werd op 3 April 1923 te Sidoenapo aan de Pikienrio een voorloopige overeenkomst gesloten die het nemen van maatregelen ten doel had.

Hetgeen echter gedurende het onderzoek het meest naar voren trad is het volslagen gemis aan gezag dat verondersteld werd aanwezig te zijn geweest. Noch de clan- en dorpshoofden, noch het groot opperhoofd had er wat in te brengen. Het bleek dat Jankosoe sedert zijne benoeming in 1898 nooit een ander dorp had bezocht dan de dorpen van zijn onderstam. Onder deze omstandigheden was het zeer moeilijk tot het uitvoeren van maatregelen te geraken.

De Gouverneur plaatste zich toen op het standpunt het groot opperhoofd als een bezoldigd landsdienaar te beschouwen en hij ontbood Jankosoe voor een bespreking van den toestand naar Paramaribo.

Intusschen werd wederom een moord in de onmiddellijke nabijheid van Kabelstation gepleegd. Herhaaldelijk had dit in de voorafgaande jaren in het boschnegergebied plaats gehad zonder dat het bestuur der kolonie zich met de zaken bemoeide. Zoo heeft in 1920 aan de Boven-Suriname te Malobbi een gruwelijke moord plaats gehad. Een toevallig ter plaatse zijnde ambtenaar onderzocht de zaak. De toenmalige waarnemende gouverneur vond dat men zich met zaken had ingelaten die het bestuur niets aangingen. Rechtsingang heeft dan toen ook niet plaats gehad. De zaak werd dezen keer in 1923 onderzocht; het bleek mishandeling met doodelijken afloop te zijn geweest. Zooals altijd ging het om een vrouw, die als derde echtgenoot van een man, overspel met den dooden boschneger had bedreven. De vier schuldigen werden door het Hof van Justitie ieder tot drie jaren dwang-

arbeid veroordeeld¹⁾). Het grootopperhoofd bemoeide zich, ofschoon de veroordeelden clangenooten van hem waren, in het geheel niet met deze aangelegenheid. Dit is voor het eerst geweest dat het bestuur der kolonie na de afzetting van den Granman Koffie Bosman in de rechtspleging van de boschnegers heeft ingegrepen.

Jankosoe werd omtrent het gebeurde in kennis gesteld en wederom naar Paramaribo opgeroepen. Nadat hij aan een derde oproeping geen gehoor had gegeven werd in het begin van 1924 aan een opzichter bij het boschwezen opdracht gegeven het groot opperhoofd uit de Pikienrio naar Paramaribo te geleiden. Ter ondersteuning van dezen ambtenaar werd de Surinamerivier ter hoogte van de monding der Marowijnekreek door eene militaire patrouille bezet en het vrije verkeer stop gezet. Na heel wat onderhandelen met de overige hoofden meldde zich het groot opperhoofd bij den door den gouverneur gezonden ambtenaar en werd hij naar Paramaribo geleid.

Aan het grootopperhoofd werd door den gouverneur van Suriname eene nieuwe regeling van beheer opgelegd waarbij het gebied der Saramaccanen in drie afdeelingen werd verdeeld²⁾.

Het ingrijpen bij de boschnegers hiervoren beschreven kan vergeleken worden met de in 1835 gevolgde politiek, die tot herziening der vredesverdragen heeft geleid. Men is toen heel voorzichtig te werk gegaan en heeft alleen getracht voorloopig de invloedssfeer van het bestuur der kolonie in het boschland uit te breiden.

¹⁾ Het plegen van overspel wordt als belediging van den „bere” opgevat. Aan dezen wordt iets ontstolen n.m. de vrouw die eigendom van een lid der gemeenschap is. Men zegt dan ook: en foefoe na moeje, hij, de overspeler, heeft de vrouw gestolen.

De vrouw mag tot overspel overgaan, haar wordt niets verweten, integendeel, de omstandigheid dat zij door hare aantrekkelijkheden mannen kan verleiden, verhoogt haar in aanzien en waarde. De dief moet het echter zwaar ontgelden. Als regel wordt hij door de mannelijke leden van de familie waartoe de bestolene behoort afgerost, hetgeen dikwijls op mishandeling uitloopt die den dood tengevolge heeft. Niet zelden gebruikt de beledigde ook zijn eigen recht en schiet den aanrander zijner eer neer.

²⁾ Zie „De West-Indische Gids” van September 1924. Zesde jg. blz. 238—240.

De invoer van slaven was stopgezet en het was te voorzien dat in afzienbaren tijd een einde aan de slavernij komen moest. Gebrek aan arbeidskrachten bij het eenige bedrijf waarop de kolonie dreef, den landbouw, werd onvermijdelijk. Het was toen inderdaad goed gezien voorbereidende maatregelen te treffen ten einde te zijner tijd de boschnegers een plaats in het economische leven aan te wijzen. Dat later niets meer van pogingen wordt vernomen den arbeid in de gewenschte richting voort te zetten moet zeker aan het voor Suriname kenschetsend verschijnsel bij het bestuursbeleid, gebrek aan continuïteit, worden toegeschreven.

Omstreeks den tijd van het jongste ingrijpen heeft eveneens een te voorzien gebrek aan arbeidskrachten en wel bij het houtaankapbedrijf medegewerkt om tot het nemen van maatregelen over te gaan. Wederom moest voorzichtig te werk worden gegaan, ditmaal echter niet zoo zeer met het oog op de boschnegers als om geen achterdocht bij de ambtenarij op te wekken. Men wilde liever niets van de boschnegers hooren en zich in het geheel niet met dezen bemoeien.

* * *

Nadat de houtvester J. W. Gonggrijp (1907—1923) de inventarisatie der Surinaamsche bosschen ter hand had genomen en zich voor het export van Surinaamsch hout een perspectief opende, kwam deze ambtenaar noodzakelijk voor de oplossing van het arbeidervraagstuk bij den houtaankap te staan.

De boschnegers welke de rivieren van het middengedeelte van Suriname bewonen, 10 á 12.000 in getal, zijn voornamelijk houthakkers. In vroegere jaren werden alleen langs de Surinamerivier 15 á 20.000 blokken bekapht hout per jaar aangevoerd. Het bestek van dit artikel verbiedt verder op de geschiedenis van den houtaankap in te gaan; gezegd moet alleen worden dat desgewenscht 1500 á 2000 boschnegers (mannen) voor den houtkap beschikbaar zijn. Niets lag dus meer voor de hand dan

een begin te maken met het bijhalen van een element dat voor de economische ontwikkeling der kolonie van zeer groote beteekenis kon worden. St. Burokratius dacht er niet zoo over. Het had veel voeten in de aarde om in 1919 gedaan te krijgen de boschnegers te dwingen voor bekapt hout retributie te betalen. Directe aanleiding zich verder met de toestanden in het boschland te bemoeien leverde toen de inning van de hiervoren vermelde rijstschuld op. De aanzuivering daarvan zoude immers plaats hebben door levering van bekapt hout. Aan een opzichter bij het boschwezen werd opgedragen deze aangelegenheid in het reine te brengen. Zonder de hiervoren geschilderde omstandigheden, de bemoeienis van het boschwezen, had ingrijpen bij de boschnegers vermoedelijk niet plaats gehad, waren de werkelijke toestanden in het boschland onbekend gebleven.

Dat de boschnegers slecht te spreken zijn over het opbrengen in het jaar 1924 van hun groot-opperhoofd is begrijpelijk. Te betreuren is echter dat Morton C. Kahn de vertellingen der boschnegers daaromtrent klakkeloos heeft overgenomen. In het boek „Djuka” staat te lezen dat te allen tijde voor den granman der Saramaccanen een trein te Kabelstation gereed staat zoodra deze slechts den wensch te kennen geeft naar Paramaribo te willen reizen. Aldaar wordt het hoofd der boschnegers, aldus de Amerikaan, met groot ceremonieel ingehaald. Bij ontvangst ten gouvernementshuize geeft Jankosoe wanneer dit te pas komt zijne ontevredenheid over het gedrag van den gouverneur te kennen en de vertegenwoordiger van de kroon haast zich zijne excuses aan te bieden. Mooier kan het zeker niet.

Hoe men in werkelijkheid bij de boschnegers over het geval denkt blijkt duidelijk uit hunne overtuiging dat de hoofden die den opzichter bij het boschwezen — aan wien de opdracht werd verstrekt Jankosoe naar Paramaribo te geleiden — behulpzaam zijn geweest, voor de aanranding van de onafhankelijkheid van den stam met den dood zijn gestraft geworden.

De twee hoofden die als bootgeleiders bij den tocht op-

traden zijn inderdaad korten tijd na hunne hulpverleening overleden. Een van dezen werd, teneinde een tegenwicht voor het eenzijdige en partijdige beheer van Jankosoe te hebben, bij invoering van de nieuwe regeling benoemd tot Granfiscaal¹⁾. Na diens overlijden werd een ouder zeer geschikt hoofd tot granfiscaal benoemd. Kort na zijn eerste reis naar Paramaribo stierf ook hij, het opperhoofd Gesiné, in vroeger tijden een van de beste raadsmanen van Jankosoe. Dat de schrik erin zat is begrijpelijk.

Ongeveer eene maand na het overlijden van Gesiné kwam diens zusterszoon op het hoofdkampement van schrijver dezes aan. De boschnegers zijn er anders niet zoo vlug bij om in de plaats van een overleden familielid tot hoofd benoemd te worden. De opvolger van Gesiné was dan ook in hoofdzaak zoo spoedig de rivier afgevaren om een noodlottig papier, de benoeming van Gesiné tot granfiscaal zoo spoedig mogelijk kwijt te raken. Het dood-aanbrengende stuk was in gevaarafwerende toovermidde-len verpakt. Met onverholen angst smeekte de neef van den overleden waardigheidsbekleeder om wel benoemd te worden tot opperhoofd der Vandraaknegers, doch in geen geval voor granfiskaal in aanmerking te komen.

* * *

Zonder een beschrijving van de samenleving en van de positie welke de hoofden daarin innemen zal veel van het

¹⁾ Het ingrijpen in het jaar 1919 bij den stam der Aucaners had tot hoofdrede het geschil dat tusschen twee pretendenten voor het granmanschap was ontstaan. Iensa, alias Kanape, was door Oesesi opgeleid tot opperpriester van den nationalen fetisch, den Grantata en door dezen gedurende diens leven aangewezen tot opvolger. Kanape was een streng man en werd verdacht er vooruitstrevende ideeën op na te houden. Na het overlijden van den granman Oesesi liet de partij der conservatieven dezen verklaren dat een ander, Amakti en niet Kanape hem zoude opvolgen. Teneinde beide partijen tevreden te stellen, — Amakti was intusschen door den Gouverneur tot grootopperhoofd benoemd, — werd Kanape tot granfiskaal (procureur-generaal) benoemd en naast den granman geplaatst.

Bij regeling van het beheer bij de Saramaccanen werd Frederici alias Dirivoro eveneens tot granfiscaal benoemd.

hiervoren vermelde onduidelijk blijven. Eene beknopte schets is daarom op hare plaats.

Naar de telling en schatting in het jaar 1922 ten behoeve van het bevolkingsregister wonen in Suriname ruim 18.000 boschnegers. Dezen zijn verdeeld in twee groote en drie kleine stammen.

In het stroomgebied van de Marowijne wonen de Aucaners die op ongeveer 6000 zielen worden geschat. Een deel van dezen stam heeft zich gevestigd aan de Cottica en de Commewijne; ook aan de monding van de Sarakreek worden vier dorpen Aucaners aangetroffen. De laatsten, ongeveer 800 zielen sterk, zijn niet in bovengenoemd getal begrepen. Verder woont aan de Beneden Marowijne nog de kleine stam der Paramaccaners die 2 á 300 zielen telt.

Aan de Boven Suriname treffen we den grootsten stam, de Saramaccaners, aan. Geschat en geteld worden aldaar 10.000 personen. Buitendien houden zich van dezen stam ongeveer 2000 personen, meestal mannen, te Cayenne op. Onder het totale getal zijn dezen niet begrepen. Wel zijn bijgeteld de bewoners van eenige dorpen, tot de Saramaccanen behorende, die aan de Saramacca liggen.

De Boven Saramacca wordt bewoond door den stam der Matuari die ongeveer 1000 zielen sterk is.

Tenslotte worden aan de Coppename nog eenige dorpen Corantijnnegers aangetroffen, die onder een stamhoofd vereenigd hoogstens 300 zielen tellen. De groote stammen zijn onderverdeeld in onderstammen en dezen dikwijls weer in clans.

Bij het sluiten van den vrede werden aan de onderstamshoofden als waarteekens stokken met een zilveren knop uitgereikt. Bij de Aucaners spreekt men van den tiki en bij de Saramaccanen van den Paau van een stamvader aan wien de stok destijds werd uitgereikt.

Deze voor het eerst uitgegeven waarteekens worden vredesstokken genoemd en staan in hooger aanzien dan later uitgereikte stokken. De houders daarvan worden als hoofden der onderstammen aangemerkt. Naar de bepaling, in het vredesverdrag opgenomen, vergaderen dezen

na overlijden van een groot-opperhoofd en kiezen uit hun midden een nieuwen Granman. Aan deze bepaling is bijna nooit de hand gehouden; zelfs het bestuur der Kolonie heeft zich in 1835 niet eraan gestoord en zonder op de bepaling te letten na het afzetten van Koffie Bosman een nieuwen Granman benoemd. De boschnegers weten zeer goed dat de instelling van het matriarchaat niet voor het groot-opperhoofd van toepassing is, steeds echter tracht men te doen voorkomen als of dit wèl het geval is. De waarteekens aan opperhoofden en hoofden uitgereikt worden naar het moederrecht overgeërfd. Eerste recht-hebbende is de oudste zoon van de oudste zuster van den overledene. De hier genoemde instelling oefent den grootsten invloed op het politieke leven uit doordat zij het fundament van de familie is, van het kleinste sociale complex, dat niettemin onder gegeven omstandigheden de heerschende rol in den stam, de sterkste politieke gemeenschap, vervult.

Eene korte bespreking van den toestand en de belich-ting van de karaktereigenschappen der boschnegers in het algemeen verklaart veel wat hiervoren is vermeld en is daarom op hare plaats.

In ieder medemensch ziet de boschneger een vijand, zoodra deze buiten zijn „bere” ¹⁾ staat. Slechts binnen de perken van deze verliest hij het gevoel van onveiligheid dat hem anders nimmer verlaat. Hier behoeft hij minder te veinzen, wordt zijn anders sterk ontwikkeld egoïsme getemperd. Doch ook in den kring der familie blijft de boschneger op zijne hoede. Wantrouwen blijft hij steeds koesteren.

Door de families onderling wordt een voortdurende, vinnige strijd gevoerd — waarbij geheimzinnige toove-narijen de hoofdrol spelen en het leven van den vijand

¹⁾ Bere (lees béré) = buik = familie; doch niet in den zin van gezin. Allen die van eene gemeenschappelijke stammoeder afstammen behoo-ren tot een bere. In nauwe samenhoorigheid met de familie staat de clan. Veelal is deze niets anders dan de gedurende eenige generaties uitgegroeide familie met elementen die slechts voor een deel in de vrou-welijke linie kunnen worden ondergebracht.

niet gespaard wordt — om den voorrang in den stam. Het voornaamste doel is de waardigheid van groot-opperhoofd aan de familie te brengen of deze voor den bere te behouden of tenminste de familie een kapitein rijk te maken. Overwinnaar blijft in den regel de familie welke tot hare leden personen telt die doelbewust handelen, niet terugdeinsen wanneer het geldt een tegenstaander uit den weg te ruimen, en die vooral om hun kennis van toovermiddelen gevreesd worden.

De familie absorbeert alle individualiteit. De enkeling beteekent in deze gemeenschap niets. Veelal zijn de door het gouvernement benoemde hoofden geen hoofd van de „bere” waartoe zij behooren. Van hen wordt de uitoefening van gezag verwacht. Dit is echter onmogelijk voor hen. Stooten ze het hoofd niet tegen de overige leden van de bere dan zijn het zeker de opvattingen omtrent de onafhankelijkheid, omtrent de gebruiken en bovenzinnelijke begrippen die hoofden beletten hun plicht te betrachten. Waar dus dikwijls door het gouvernement onwil verondersteld wordt is in werkelijkheid onmacht in het spel. Verzet tegen de instellingen van den stam en de niet-opvolging der gebruiken brengen gevaren met zich mede die in de verste verte in geen verhouding staan tot de straffen die door het bestuur der kolonie eventueel kunnen worden opgelegd.

De houders van stokken, hoofden dus, zijn dan ook bijna nooit de dragers van gezag doch slechts de pronkstukken van de gemeenschap waartoe zij behooren. Slechts krachtige naturen weten zich te ontwringen aan de boeien welke de instellingen, opvattingen en begrippen hen aanleggen. Een van hen was Oesesi. Eenmaal benoemd tot opperhoofd van den stam der Aucaners trad hij met gestrengheid op tegen de leden van zijne familie. Hij ontnam dezen de bediening van den nationalen fetisch, den Grantata, vereenigde het wereldlijke gezag met het geestelijke, en heerschte van toen af onbeperkt. Het tegendeel van dezen zwarten despoot is Jankosoe geweest

Geheel en al de ledepop van zijn clan had hij bij geen ander onderdeel der federatie van gemeenschappen, die

den stam der Saramaccanen uitmaakt, iets in te brengen.

Hier moet echter worden opgemerkt dat de toestanden die bij de groote stammen, bij de Aucaners en bij de Saramaccanen, heerschen zeer verschillen.

De nationale godheid, waarvan het groot opperhoofd als regel ook opperpriester is maakt den stam der Aucaners tot een als het ware georganiseerd geheel. Ook nadat het wereldlijke gezag van het geestelijke werd gescheiden bleef het laatste het overwicht behouden, bogen allen onder één wil¹⁾.

De Saramaccanen bezitten geen godheid die de leden van den stam onder een hoed vereenigt. Het groot opperhoofd is bij hen louter de belichaming van de idee der onafhankelijkheid, zooals boven gezegd het pronkstuk van den stam.

* * *

Aan de bepalingen der nieuwe regeling van beheer bij den stam der Saramaccanen werd slechts een drietal jaren de hand gehouden. Daarna werd, zooals dit in Suriname nu eenmaal altijd plaats heeft, de aangegeven lijn niet meer gevolgd. De hoofden der federatie, die gedacht hadden dat met het ingrijpen van het bestuur een nieuw tijdperk werd ingeluid, waren zeer teleurgesteld. Niettemin had niemand den moed openlijk te klagen. Indachtig aan het lot van vroegere mannen, die getracht hadden de terreur van de Pikienrio te breken, bewaarde ieder, in het bijzonder tegenover blanken, het diepste zwijgen. Te Paramaribo begreep men niet, dat niettegenstaande de gemoederen in het boschland door instellingen en bovenzinnelijke voorstellingen worden gekneveld, de evolutie langzaam doch gestadig haren marsch voortzet. De boschlandscholen, waarvan twee tot districtsscholen zijn verheven, doen hun werk. Een groot aantal boschnegers waren in het balatabedrijf werkzaam en zijn daar-

¹⁾ De organisatie van den nationalen fetisch, den Grantata of Gwangwella is in een vroeger in „de W.-I. G.” verschenen artikel, De Godsdienst der boschnegers, uitvoerig besproken.

door gedurende langen tijd met stadsbewoners in aanraking gekomen die hen geheel andere denkbeelden omtrent de samenleving hebben bijgebracht. Het behoeft daarom geen verwondering te baren dat in de volksvergadering, die de relletjes te Paramaribo voorafging, ook boschnegers het woord hebben gevoerd.

De zwarte diplomaten maakten van de verslapping van het gezag een handig gebruik. Jankosoe werd naar Paramaribo gezonden en speelde zijn rol aldaar uitstekend. Ter Gouvernementssecretarie merkte men niet eens op dat Jankosoe niet door aanzienlijke opperhoofden van den stam werd begeleid, doch slechts door personen van zijn clan en een paar leden van de camarilla, die tot andere gemeenschappen behoorden. Ofschoon de granman in December 1928 te Paramaribo goed werd ontvangen, de gouverneur liet zich samen met hem en zijn geleide fotografeeren, behaalde hij geen voordeelen. De retributie op hout, op wier opheffing het grootopperhoofd had aangedrongen, die hij aan zijne stamgenooten beloofd had te doen verdwijnen bleef gehandhaafd. Niettemin hadden de mannen van de Pikienrio een groot voordeel behaald, Jankosoe was door de ontvangst ten Gouvernementshuize bij den stam gerehabiliteerd, de smaad van 1924 was uitgewischt.

In het jaar 1931 poogde het bestuur een voor de geheele kolonie geldige verordening ook voor de boschnegers in toepassing te brengen. Het hoofd van het Gewestelijk bestuur aan de Marowijne stootte voor het eerst het hoofd bij de boschnegers aan de Tapanahony. Kanapé, de opperpriester, nam ook het wereldlijke gezag waar omdat de Granman kort tevoren was overleden. Hij beduidde den districtscommissaris dat zijn stam zich niet aan de vuurwapenen-verordening zoude onderwerpen. Aan de Boven-Suriname werd de ambtenaar die gezonden was geworden om uitlegging van het feit te geven dat het bestuur zijn standpunt had veranderd, dat de verordening voor de boschnegers in hun gebied niet van toepassing zoude zijn, en welke ambtenaar tevens eene regeling voor den aankoop van munitie door

boschnegers zoude treffen, belet zijn opdracht te vervullen. Hij moest onverrichter zake naar Paramaribo terugkeeren. De boschnegers waren niet voor een verstandige beraadslaging te vinden, zij beschouwden het optreden van het bestuur als woordbreuk, als schending van het vredesverdrag; de geheele stam was in een onbeschrijfelijke opwinding geraakt.

Het verzet dat de gouvernementsambtenaar heeft ondervonden heeft voor den Granman Jankosoe tragische gevolgen opgeleverd.

Na het door leden van den onderstam der domininegers¹⁾ gepleegd verzet werd Jankosoe naar Paramaribo ontboden en werd hem opgedragen de schuldigen mede te brengen. Na eenige maanden kwam hij dan ook vergezeld van het opperhoofd dat de twee hoofdschuldigen bij het verzet mede had gebracht. De zaak werd christelijk zacht afgedaan, aan den Granman werd overgelaten de schuldigen te straffen hetgeen beteekende dat ze vrij uitgingen.

Van deze zachtzinnigheid was echter de geest van den in het jaar 1835 uit zijn ambt ontsetzte Granman Koffie Bosman niet gediend. De directe aanleiding van zijne afzetting waren de domininegers, dezelfde negers die den gouvernementsambtenaren met geweld hebben belet zijn opdracht uit te voeren, die geweigerd hadden naar hen toe gevluchte slaven aan het bestuur der kolonie uit te leveren. (Sedert dien tijd kon het bestuur reeds geweten hebben dat een grootopperhoofd niet veel te vertellen heeft).

Iederen keer wanneer bij bijzondere gelegenheden de voorouders werden aangeroepen vroeg Koffie Bosman om bestraffing der domininegers voor het hem aangedane leed. Met vreugde had hij vernomen dat thans na bijna honderd jaren domininegers aan de blanken zouden

¹⁾ De domini negers zijn de nakomelingen van slaven die aan een rabbijn hadden toebehoord. Rabbijn is in het neger-engelsch djoedominee.

Tot op den huidigen dag halen de adepten van den fetisch van dezen onderstam de voor de ceremoniën benodigde roode aarde van een heuvel nabij de jodensavanana.

overgeleverd worden. Groot werd echter de teleurstelling van den Granjorka toen hij vernam dat de dominegers op verzoek van Jankosoe vrij uit waren gegaan.

In de vergadering van de heilige mannen, die hun verblijf in de nabijheid van Grangado hebben, gaf Koffie Bosman zijne groote ontstemming te kennen. Deze liet Jankosoe weten dat slechts van één straf sprake kon zijn: hij, Jankosoe, moest Koenoe worden voor de domininegers. Hier hielp geen uitvlucht, de gebruiken moesten nageleefd worden. Jankosoe nam afscheid van zijne lievelingsdochter die met haar man aan de Granrio woont en daarna van zijn vrouw. In zijn huis teruggekomen ging hij op zijn stoel zitten en nam het snelwerkend vergif in. Een voorbijganger hoorde hem zeggen: aboenoe, het is goed zoo. Toen men kort daarna, op den zwaren slag af die uit de hut van den Granman kwam, toesnelde lag deze zieltogend naast den stoel op den grond. Voordat men hem eene kalebas met water aan de lippen brengen kon, was hij dood.

* * *

Het teekent den toestand dat het eerste bericht omtrent den dood van Jankosoe, zijn zelfmoord, dat ik naar Paramaribo gezonden had, aldaar voor boschnegerpraatjes werd uitgemaakt. Het toeval wilde dat ik mij daarna voor tien dagen naar het boschnegergebied moest begeven. Ik kon gedurende dien tijd een boschneger, den bassia van het dorp Slee, Apemme genoemd, voor eenige dagen te werk stellen. Hij had zich onmiddellijk nadat het apinti bericht ¹⁾ zijn dorp bereikt had in op-

¹⁾ Apinti is de trom waarmede berichten worden verzonden. Omdat daaromtrent overdreven berichten de ronde doen het volgende: Alleen bij windstilte gedurende den nacht kan worden geseind. Liggen tusschen soms dicht bij elkaar liggende dorpen hooge heuvels of bergen dan moet het bericht over en weer de rivier worden gegeven en overgenomen. Zodoende kunnen berichten binnen betrekkelijk korten tijd over groote afstanden worden verzonden. Verhinderen te groote afstanden of hoogten het overbrengen per apinti dan wordt de communicatie met corjalen onderhouden. Boodschappers brengen mondeling de berichten over. Een dergelijke estafettendienst wordt slechts in buitengewone gevallen onderhouden.

dracht van zijn opperhoofd naar de Pikienrio begeben. Met de boodschappers die den brief omtrent het overlijden van den Granman naar Kabelstation hebben gebracht reisde hij stroomafwaarts waar ik hem, een oude bekende, had ontmoet. Een tweede brief voor het bestuur bevatte de mededeeling dat Jankosoe de personen die zich aan verzet hadden schuldig gemaakt accoord de opdracht van den Gouverneur van Suriname had gestraft.

Apemme vertelde onder meer dat de blanken aan Jankosoe te Paramaribo het vergif waarmede hij zelfmoord had gepleegd, opium, hadden gegeven. Omdat ook negers, die uit de Granrio waren gekomen, over opium spraken ging ik op nader onderzoek uit.

Nu is het verkeerdste wat men doen kan om iets aangaande de samenleving of omtrent een gebeurtenis in het boschnegergebied te weten te komen, een boschneger te ondervragen. Ik vertelde daarom een voor een aan eenige hoofden het drama dat zich aan de Pikienrio had afgespeeld. Eerst kreeg ik te hooren dat zijn dochter Wilhelmina gedurende het laatste bezoek dat haar vader Jankosoe haar had gebracht slechts aan een oogontsteking had geleden, en niet ernstig ziek is geweest. Toen ik over den Koenoe begon te praten kwam brokje voor brokje de waarheid voor den dag. Door het complete verhaal daarna wederom aan voor mij betrouwbare hoofden te vertellen kwam ik de geheele waarheid te weten. Zonder grondige kennis van de Saramaccaansche taal en van het geheele milieu waarin een boschneger leeft, ware ik nooit het ware van de geheele tragedie te weten gekomen.

Soest, Juli 1932